

הכין את שיעורי החופשה שלה. היא לא חוותה על בשרה את שנות ההתעוררות, החרדה והפחד... ובנוסף שנה מעט: ב-1945 שב אבי והופיע, במדים, אחרי המש שנות היעדרות, שבמהלכן הסתובב בין לונדון לאקרה, בין אקרה לניו-יורק ובין ניו-יורק ללונדון. הוא גילה את בתי היפה בהריון מתקדם, מופרית עליירי במאיקולונדו, שטרם ניוו ולו רק פרט אחד ויחיד ואשר, בעלנו מכר, הוא אחיו של קולונל אלגרה שהיה מפקד הישרי אצל דה-גול. אין מה לומר, עשיתי המון בזיונות עם מי שפחת אלגרה! לידתו היפה, שהוא עובה בתולה ומכונסנית, היתה לשחקנית ספרות-עסקה, לאבילא נשואה-לעתיד...

עם איב מונטאן נפגשה, ב-1949 באר-נוסט בשמונה וחצי בערב, עמוד כפי"א פול דה ואנס... וכעבור שנה וחצי היא מוסיפה: "ולמחרת היום שב לאכול

המועצות במקביל לפרוץ המרד ההונגרי של 1956. סארטר ניסה בפניהם את הבעיה כך: "אם תסעו, יהיה בכך גיבוי לרוסיה, אם לא תסעו יהיה בכך גיבוי לריאקציה". ועל פתרון הבעיה מספרת סיניורה: "הקשר המפורסם, ששוכר את גב כל הגמלים. מונטאן חתם חוזה לשחק בסרט, מודיליאני, כבימויו של מקס אופילוס. הסרט אמר היה להיעשות בשבוענו מסביב-ההפעות. הויצ'מיסטר, הכפוף, טילפן בני קר אחד למונטאן ונתן את הכרירה כידו: "אם אתה יוצא לשרי שם, אין סרט. מפני צים ובטליה-אולמט הודיעו לי שאם תע, שיה זאת, לא יוצא בסרט שתופיע בו". לא החזקתי את השפופרת השניה. הסתכלתי במונטאן מקצה החדר. הוא הקשיב, שליו מאיד ורציני מאד ואחר-כך אמר: "לא, היתה כוחה שאפע, אבל עכשיו הכל נעשה פשוט מאוד: אני נוסע..."

בסיום הפרק על מסעם של בני הזוג

אולי גבריאל פרייל הוא משורר של אמת, אבל לשונו היא מיכשלתו העיקרית. יליד רוסיה, שהיגר לארצות-הברית ב-1922, כוגר ישיבת ר' יצחק אלחנן בנייר וירק, פירסם החודש קובץ שירים חדש שלו בעברית — אדיב לעצמי — ובו עדות נוספת על הניתוק המוחלט הקיים בלשון העברית הללו. השירה העברית בשנות השנים האחרונות, כבר בשירי הראשונים שבקובץ, אתגר מפוכח, מופיעים הרע כבי לשון כמו, "אני זקוק לשמץ-אתגר / תוך המאפר הלבוץ, הרבנים עמוסי מלא-כותיות, הנקראים כמו היו שירה שנתחכרה בעזרת מילון. ובשיר אחר שלו: "אך הבית הקטן בשלעצמו / מיתחלץ הספר איכפתיות...". הטייה שניתן להחזירה ל-פרייל בתוספת ריבית: "אך השיר הקטן בשלעצמו / מתפרליון הסריחיות...". גם העמס לשוני כמו "עיון במילון לאחר העמס תיסכולים / הוא מצוי הפורקנים..." ממחיש את ניתוקו של פרייל מהעברית העברית בישראל.

בשיר מעבר לעינה ויקצה הוא כותב על ידיו המתרגם את שיקספיר ומעיר על חפצו "לתת לי להיות / כיוולוס קיסר הקמיל...". בקטעים האמריקאים שלו נקראת שירתו כתרגום לא-מוצלח של השיר. משורר היהודי אמריקאי אלן גינסברג, בשורות קצרות כמו "אני חרש או על ביאלק בעיירה / ופיוס האינטימיות הי שלגית שלה...". והרי הרכב לשוני-שירי כפיוס האינטימיות השילגית שלה". אלו היה נכתב בידי משורר ישראלי היה זוכה בקיתונות של בון. אלא שפרייל מקבל פסלים על שורות כאלה. יש מי ששר לו גם שירי-הלל.

יתכן ששירתו של פרייל היתה יוצאת טובה יותר באנגלית. הנוסח העברי שלה הוא שדוף, משולל ערך שירי כלהו.

בתפקיד "לה קונסטה" באמריקה שעברה מהפכה ליברלית. סיניורה בהערת אגב: "באותי, על הפסנתר, שוכנים זה בצד זה שני מיכתבים ממוסגרים. הראשון מיכתבו של קנדי, נשיא ארצות-הברית, המורה למונטאן על כי נענה להזמנה לבוא ולשיר כיועיתר המפלגה הדמוקרטית; מיכתב זה נושא את תאריך ה-20 בינואר 1963. על השני חתום כותירת מרטין לותר-קינג, שמודה למונטאן על כי הנחה כינוס רב-משתתפים בשער וארסי, שבמהלכו הסכיר מרטין לותר-קינג לצרפתים את מאבק אחיו. מיכתב זה הוא מה-5 באפריל 1966..."

גילוי הלב בספר זה מתגלה בהערות כמו: "אחרי שעברת את גיל ארבעים, מוב, נאמר ארבעים-ושש, יש לך רק שתי אפשרויות: להיצמד לתפקידים של בנות שלושים-וחמש, שלושים-ושש, או לנהוג כמו כולן ולהשלים כספרי-גנים יארט עם העובדה, כי מי שאיב את ארבעים-וחמש עתידה להיות כח ארבעים-ושש, ולא ארבעים-וארבע..."

סיניורה ממשיכה בתיאור חוויתיה כ-שחקנית, כאדם וכאדם-מעורב-בפוליטיקה, תוך הבעת שאט נפש מהפלישה הסובייטית לצ'כוסלובקיה וההפיכה נגד איינדה ב-צ'ילה. היא ממשיכה ומרחיבה את דיוקנה, שחקנית קולנוע בעלת רגש חברתי עז, היודעת גם כיצד לנסח את תחושותיה נוכח האירועים ההיסטוריים, ואינה חוששת מלחשוף עצמה ברגעי חולשתה. נוסטלגיה כבר לא מה שירתה הוא עולם מרתק, שבמרכזו אישיות מיוחדת.

צ'יטותון 1959: יידישע מאמע

תיאור מייצג על ביקורם של בני הזוג סיניורה-מונטאן בישראל ב-1959. מפי סימון סיניורה, בספרה הנוסטלגיה כבר לא מה שהיתה (ראו: תרגום):

מאז 1959 לא שבנו וביקרנו בישראל עם זאת, בתל-אביב וכבר ב-1959, ביקרו אצלנו — ביקור יוצא-דופן — המישה אנשים, המישה סוצי-יאליסטיים שבאו מארצות מזרח-אירופה, בדיוק כמו חברנו מווילנא, אך עוצבים ממנו. אנשים אלה רצו להזעיק את תשומת-לבנו לגורלם של הפלס-טינים. הם דיברו על מנות...

"בתל-אביב, במיתו של שגריר צרפת מר זילבר — שגריר שטרם ללמוד עברית — סעדנו במחיצתו של בן-גוריון ובן-גוריון. גברת בן-גוריון היתה הדוגמה המושלמת למה שמכנים בפולקלור, היידישע מאמע". היא נכחה בהופעתו של מונטאן אמש ואף שאינו זהויד כל-עיקר, חיבבה אותו מאוד. אותה... היא היססה. התבוננה בי, אמדה אותי, שקלה אותי. מעמדי כיהודיה-למחצה לא דיבר בשבחי אחרי הכל, אם אמי אינה יהודיה... מי יכול לדעת אם אבי הוא באמת אבי. היא בא אמה וזאת. בעצם לא אמרה לי ולא-כלום. אולם... אחרי הגבינה התעורר בה לפתע החשק לשחק עמי ליחה, ולפתע תאום אמרה לי באנגלית, עם מיבטא רוסי-פולני נהדר: "ואת, איו מין שחקנית את? שחקנית טובה או רעה? התכונותי לנסח את השונית, תשובה שתהא שני ובעונה אחת חמקנית ומתפלפלת, כשבן גוריון, שהחליק בשתי ידיו את בני מצימחי שערו בשני צדי ראשו, אמר: "מאמע, מאמע, בבקשה... אני בטוח שהיא שחקנית טובה, והיא ענתה, מאין אתה יודע?..."

שירה

פריילומניה

אם המשורר חיים נחמן ביאליק כתב כי "עוד ישנן ערים נשכחות בתפוז צות הגולה בהן יהפכה נרנו הישן..." וכן: הרי שישנם רבים שממשילים את נרנו הישן הזה, במחצית השניה של ה-

איש מרכזי

בנימין אלה ראה אור כרך-מילואים של האנציקלופדיה למדעי החברה שבהוצאת על המישור ובעריכת דויד כנעני... זוהי תוספת לכרכים א-ה, ובהם עידכון של ערכים בתחומי הסוציולוגיה, מדע המדינה, הכלכלה, ההיסטוריה, החוק ו-המישור, החינוך וזרמי המחשבה.

בכרך זה כמה ערכים מעולים שבמעור-לים, כמו: "אירגון השיחור הפלסטיני (אישוף)", "אמנות וחברה", "דימוקראטיה תעשייתית", "הון השכלה", "סרור אישיו", "ישראל, היחסים עם מדינות ערב", "מה-פיכה", "מוסיקה וחברה", "מחלות נפשיות", "מס ערד-מוסר", "סוציולוגיה", "סטרקטור ראליוז", "פלסטינים", "שמאל הישרי" ו-עוד. הכל עשוי בבקאות רהוטת.

פרט שמעיב במקצת על האמינות המד-עית הוא הערך "שלי" (שלוש לישראל), אותו חיבר איש שלי לשעבר יאיר צבן: "באביב 1979 החליטו מרכזי שלי לפתח כהליכי איחוד לקראת הפיכת החברת הפדרטיבית לתנועה מאוחדת. ה-החלטה עוררה ויכוחים קשים, בעיקר בקרב חברי מוקד, שחלקם שלל את האיחוד באשר אינו מתבסס על מצע רעיוני, ציוני-סוציאליסטי. לקראת ועידת האיחוד התפקדו ב-1400 חברים; כמה מאשי מחנה שלי המרכזיים (קרי: יאיר צבן) בעיר ובקבוצה לא הצטרפו אליו..."

פרט שערבך האנציקלופדיה, דויד כנעני, ראוי לכל שורה על מיעולו, שבמידה רבה הוא מיעול של יחיד.

* גבריאל פרייל — אדיב לעצמי; הוצאת הקיבוץ המאוחד; 47 עמודים (כריכה רכה).

** דויד כנעני — אנציקלופדיה למדעי החברה; הוצאת על המישור; 938 עמודים (טורים כפולים).

גבריאל פרייל מתפרליון הסריחיות

מאה ה-20, לשירתו העברית של מר גבריאל פרייל, תעשיין ניו-יורקי בדי-מוס, העושה שירים בשעות הפנאי שלו. בשנים האחרונות קיימת נטיה בביקורת השירה העברית בישראל לרומם ולשבח שירתו של פרייל, הרבה מעבר לערכה ה-סגולי.

לברית-המועצות מספרת סיניורה על פגישה עם ניקיטה חרושצ'וב. שאל הרוזן ה-סובייטי: "ובכן, לא היה לכם קל לבוא אלינו?" והם ענו: "לא קל כמיוחד לבוא אליכם כימים אלה, מר חרושצ'וב!" "בגלל ההלחם הפאשיסטיים?" הוא שואל, וסיניורה משיבה לו: "לא, בגלל מה שאירע בביראפשט, מר חרושצ'וב..."

אחר-כך מגיע תור סיפור ההצלחה של סיניורה בסרט מוקוס בצמרת, שהוליך אר-תה אל האוסקר ואל סיר בארצות-הברית. סוף-סוף הותרה כניסתם לאמריקה ומונטאן אף ערך בה סיבוב הופעות. בארצות-הברית מהזרם סיניורה-מונטאן את קשריה עם המחזאי ארתור מילר ועם רעייתה ה-חדשה השחקנית מרילין מונרו. בימי שהייתם בהוליווד משחק מונטאן עם מונרו בסרט, והארבעה חיים במעין אידיליה כימעט-מישפחתית: "בכתגלו 21 שמעתי את מירמר כבנות-הכתובה של מילר. מרילין היתה כולל פנים החל מן השעה המש יחצי בבוקר. מונטאן היה מגיע שמה בשבע וחצי..."

סיניורה מצטטת את מרילין האומרת לה: "תסתכלי, כולם חושבים שיש לי רגילים יפות וארוכות, אבל יש לי כרכים כפופות ורגילים קצרות..." ומספרת כיצד הן היו מתמצנות את שערן אצל המקסי-קאית הזקנה: "אמנית מיהחמץ, שהכ-הירה את שערך של ג'ין הארלו..."

כעבור זמן חתמה סיניורה על, מינשר ה-121" שוסטר נגד המילחמה ב-אלג'יריה. מונטאן לא חתם עליו מסבות טכניות, "הגנאי להחמרים קיבל אזפי רשמי. הוא התממש בסעולות-גמול, שי-תוכנן פורסם על כתליות-גמול, ש-השירור, הטלוויזיה, התיאטרונים ומישרי-ההפקות. כל מי שחתם על המינשר, ואין זה משנה מה מקצועו, עליו גלי האתר, הכמות והחדשות-כמלוויה..."

במשך הקאריירה שלה השתתפה סיני-ירה בספרות השוטים של סטגלי קרמר,

ארוחת-צהריים, ועברך ירדתי לניחה, לשי-מוע את הופעתו, והוא שב לעצמי לפיש פול ואני שבתו ירדתי לקאן... אינני ריי צה להירדד לרמה של עיתונאי-משרות. בתוך ארבעה ימים התרחש דבר-מה מדי-מם, בלתי צנוע ושאינו ניתן לתיקון... עם החתימה על "קריאת שטוקהולם" — מינשר בעל השראה קוממוניסטי נגד הפצצה גרעינית (האמריקאית) — נאסר על סיניורה ומונטאן להיכנס לתחומי ארצות-הברית. זהו העידן הקוממוניסטי של סיניורה, שהיא אינה מתכחשת לו, בדומה לאינטלקטואלים רבים אחרים מהשמאל מאותה תקופה היא זוכרת כותרת של הימון הקוממוניסטי ליהונטיה. שבישה על מותו של הסופר התן-פרס-נובל א-נ-דרה ז'יד: "אנדרה ז'יד לא מת, הוא מת מזמן..."

כאשר סיניורה נבחרה לשחק בקסדת הזהב של ז'אק בקר, הוזמן מונטאן לשי-חק בשכר האימה של קלזון. עד מהרה שותפו בני הזוג בסרט האלמותי ציד המכשפות, על-פי מחזהו של ארתור מילר, שהיה בעצמו קורבן ציד המכשפות בימי הסנטור ג'וזף מקארתי. סיניורה אינה חוסכת בהשמצות על המשורר הקר-מוניסטי הצרפתי הנודע לואי אראגון (פעמוני באל והקומוניסטים) ועל אחת אדרה פריידיה. היא מספרת: "יוב אחד שאלתי מושע, במשך שנים ארוכות, עי-מיד לעיתים קרובות פנים שאינו מכיר אתי. והוא, כעיניים נוצצות כמשובה כחולה, הסביר לי שדוקא משום שזכר אתי לא רצה להכיר אותי. חיותי עם אים שהיה, לפנים, מוכירו של טרזקי והוא לא יכול להרשות לעצמו ללחוץ ידה של אשת-חיקו של טרזקי. היה זה כיום על מצב-כרוח מרומם, וערננו מפקד של ידיים פריסאיות שיש או שאין לי-לחצן..."

אחד הסיפורים הדראמטיים הוא סיפור של עיתון. בני הזוג סיניורה-מונטאן היו צרכים לצאת לסיר הופעות בברית-